

Podnikanie

podnikanie – sústavná činnosť vykonávaná samostatne podnikateľom vo vlastnom mene, na vlastnú zodpovednosť a za účelom dosiahnutia zisku

podnikateľom môže byť:

- osoba zapísaná v OR (obchodnom registri)
- osoba, ktorá podniká na základe živnostenského oprávnenia
- osoba, ktorá podniká na základe iného než živnostenského zákona
- fyzická osoba, ktorá vykonáva poľnohospodársku výrobu a je zapísaná do evidencie podľa osobitného predpisu

občiansky zákonník vymedzuje dva druhy osôb, ktoré môžu byť podnikateľom:

- **fyzická osoba**
- **právnická osoba**

Fyzická osoba (FO)

- nositeľ práv a povinností
- schopnosť fyzickej osoby na práva a povinnosti vzniká narodením a zaniká smrťou
- môže podnikat' osobne alebo prostredníctvom zástupcu, ktorého nazývame **prokurista**

Podmienky, aby osoba mohla podnikat':

1. *plnoletosť*
2. *spôsobilosť vykonávať právne úkony*
3. *bezúhonnosť*

Fyzická osoba ako podnikateľ je:

- živnostník
- osoba so slobodným podnikaním
- samostatne hospodáriaci roľník

Právnická osoba (PO)

- každý subjekt, ktorý má práva a povinnosti a nie je FO
- vzniká zápisom do OR
- koná prostredníctvom štatutárneho orgánu (predstavenstvo) alebo za ňu koná konateľ
- obchodné spoločnosti, družstvá, štátne podniky a ostatné subjekty (nadácie, neziskové organizácie, politické strany, ...)

podnik – ekonomicky a právne samostatná jednotka založená za účelom podnikania

Živnosť

Živnosť

- *zákon č.455/1991* živnosť definuje ako sústavnú činnosť prevádzkovanú podnikateľom samostatne, vo vlastnom mene, na vlastnú zodpovednosť a za účelom dosiahnutia zisku a za podmienok ustanovených týmto zákonom
- zákon definuje aj to, čo živnosťou nie je (napr. lekári, lekárnici, tlmočníci, advokáti, právnici, ...)

Druhy živností:

- **ohlasovacie** – je možné ich prevádzkovať po ohlásení
 - **remeselné** – spôsobilosť získaná vyučením v odbore
 - **viazané** – podmienkou spôsobilosti je spôsobilosť získaná inak
 - **voľné** – žiadne podmienky týkajúce sa odbornej spôsobilosti; podmienkou je iba plnoletosť, spôsobilosť vykonávať právne úkony a bezúhonnosť
- **koncesované:**
 - je možné ich prevádzkovať po získaní povolenia (koncesia)
 - odborná spôsobilosť je stanovená osobitnými predpismi
 - napr.: taxi, zmenárne, záložne, prevádzkovanie cintorínov, atď.

Obchodné spoločnosti

Obchodné spoločnosti – právnické osoby

- **personálne** – personálna účasť
 - **verejná obchodná spoločnosť (VOS)**
 - čisto personálna spoločnosť, kde minimálne dve osoby podnikajú pod spoločným obchodným menom
 - nie je predpísaný kapitálový vklad, ručenie je spoločné, celým svojím majetkom
 - spoločnosť vzniká zápisom do OR; návrh na zápis predkladajú všetci spoločníci, ak v SZ (spoločenskej zmluve) nie je uvedené inak
 - zisk sa delí rovným dielom, ak SZ neurčuje inak; strata sa tiež znáša rovným dielom
 - štatutárnym orgánom sú všetci spoločníci, ak v SZ nie sú poverení iba niektorí
 - **komanditná spoločnosť (KS)**
 - kombinácia personálnej a kapitálovej spoločnosti (zmiešaný typ spoločnosti)
 - spoločnosť, v ktorej jeden alebo viacerí spoločníci ručia za záväzky celým svojím majetkom (**komplementári**) a jeden alebo viacerí spoločníci ručia za záväzky do výšky svojho nesplateného vkladu zapísaného v OR – **komanditisti**
 - **minimálny vklad komanditistu je 250€**
 - **spoločnosť vzniká zápisom do OR**, návrh na zápis do OR predkladajú všetci spoločníci a prikladajú k nemu SZ
 - ak SZ neurčuje inak, zisk sa delí rovným dielom medzi skupinu komplementárov a komanditistov
 - v rámci skupiny komplementárov sa delí rovným dielom, v rámci skupiny komanditistov do výšky nesplateného kapitálového vkladu, ak SZ neurčuje inak
 - štatutárnym orgánom sú všetci komplementári
 - komanditisti majú kontrolnú funkciu
- **kapitálové** – zákonom určený minimálny vklad (s.r.o., a.s.)
 - **spoločnosť s ručením obmedzením (s.r.o.)**
 - je kapitálová spoločnosť, ktorej základné imanie tvoria vopred určené vklady spoločníkov
 - **minimálna výška základného imania je 5000€, minimálny vklad spoločníka je 750€**
 - **spoločnosť môže založiť jedna osoba alebo najviac 50 spoločníkov**
 - ak je zakladateľom 1 osoba, je potrebné splatiť celé základné imanie a urobiť sa o tom notársky zápis; ak je zakladateľov viac, predloží sa SZ, ktorá sa podpíše u notára
 - **spoločnosť vzniká zápisom do OR**, návrh na zápis predkladajú všetci konatelia a prikladajú k nemu SZ
 - spoločnosť ručí za svoje záväzky do výšky svojho základného imania a spoločník do výšky svojho nesplateného vkladu zapísaného do OR
 - zisk sa najprv zdaní, ďalšia čiastka sa odvedie do rezervného fondu, zvyšok sa rozdelí medzi spoločníkov podľa výšky vkladov
 - najvyšším orgánom je **valné zhromaždenie** – schvaľuje ročnú účtovnú závierku, rozdelenie zisku, stanovy aj zmeny, rozhoduje o zmene spoločenskej zmluvy, o zmene základného imania, konateľoch, členoch v dozornej rade, zrušení spoločnosti a vylúčení člena zo spoločnosti
 - štatutárnym orgánom sú **konatelia**, kontrolným orgánom je **dozorná rada**
 - **akciová spoločnosť**
 - kapitálová spoločnosť, ktorej základné imanie rozvrhnuté na akcie s určitou menovitou hodnotou
 - **min. výška základného imania je 25 000€** - môže byť
 - splatené zakladateľmi (robí sa notársky zápis)
 - upísaním a splatením akcií v stanovenej lehote (musí sa uskutočniť ustanovujúce valné zhromaždenie)
 - o zvýšení a znížení základného imania na návrh predstavenstva rozhoduje valné zhromaždenie
 - **spoločnosť ručí za záväzky celým svojím majetkom, akcionár neručí**
 - **akciovú spoločnosť môže založiť jedna osoba – právnická osoba** (musí sa spísať zakladateľská listina) alebo viacerí (SZ)
 - **spoločnosť vzniká zápisom do OR**, pričom návrh na zápis predkladajú a podpisujú členovia predstavenstva, prikladajú k nemu SZ a stanovy spoločnosti
 - orgány:
 - najvyšší orgán - **valné zhromaždenie**
 - štatutárny orgán – **predstavenstvo**
 - kontrolný orgán - **dozorná rada**
 - **akcia** – cenný papier, s ktorým sú spojené práva akcionára ako spoločníka podieľať sa na riadení spoločnosti, zisku a likvidačného zostatku; môže znieť na meno (prevoditeľná, prevod sa uskutočňuje rubopisom a odovzdaním akcie) a doručiťeľa (vyskytuje sa v knihe akcií); druhy:
 - **kmeňové** – sú s nimi spojené plné práva a povinnosti
 - **prioritné** – nie sú s nimi spojené hlasovacie práva ale prednostné právo na dividendy
 - **zamestnanecké** – prevoditeľné len medzi zamestnancami
 - rezervný fond

- **Družstvo**
 - spoločenstvo neuzavretého počtu osôb založené za účelom podnikania alebo zabezpečenia sociálnych, ekonomických alebo iných záujmov
 - má **minimálne 5 fyzických osôb alebo 2 právnické osoby**
 - základné imanie – **vlastné imanie**, predstavuje súhrn členských vkladov a jeho **minimálna výška je 1250€**
 - **ručí** za svoje záväzky **celým svojím majetkom, jednotliví členovia neručia**
 - delenie zisku podľa splatených kapitálových vkladov
 - povinný fond – **nedeliteľný fond**
 - orgány:
 - najvyšší orgán - **členská schôdza**
 - štatutárny orgán - **predstavenstvo**
 - kontrolný orgán - **kontrolná komisia**
- **Tiché spoločenstvo**
 - pôsobí na základe zmluvy o tichom spoločenstve, ktorú upravuje OZ
 - tichým spoločníkom môže byť fyzická osoba aj právnická osoba
 - môže ním byť spoločník, zamestnanec, rodinný príslušník
 - tichý spoločník je osoba, ktorá poskytne podnikateľovi vklad a podnikateľ sa zaväzuje, že vyplatí tichému spoločníkovi vklad zo zisku ako podiel tichého spoločníka na výsledku podnikania
- **Zmluva o združení**
 - združenie sa vytvára z fyzických i právnických osôb za konkrétnym účelom a spravidla na určitý čas
 - účastníci združenia vkladajú peňažné i nepeňažné vklady
 - vklady a majetok sa stávajú spoluvlastníctvom vlastníkov združenia
 - voči tretím osobám sú účastníci združenia zaviazaní spoločne a nerozdielne
 - zisk sa nedelí, ale príjmy a výdavky sa delia rovným dielom medzi účastníkmi združenia, ak SZ neurčuje inak; daň z príjmu si odvedie každý sám

Pracovníci

Mzdy

- **základné:**
 - **časová** - skutočne odpracovaný čas × mzdová tarifa
 - **úkolová** – vyrobené množstvo × úkolová sadzba
 - **podielová** – objem výkonov meraných ekonomickým ukazovateľom pre násobíme podielovou sadzbou v %
 - **kombinovaná** – kombinácia časovej úkolovej a časovej podielovej mzdy
- **doplňkové:**
 - **prémie** – mesačné, štvrťročné,...
 - **odmeny** – jednorázové za mimoriadne výkony
 - **osobné ohodnotenie**
 - **podiel na hospodárskom výsledku**

Majetok

- predstavuje hmotné a nehmotné zložky podnikania
- členíme ho z viacerých hľadísk
 - z hľadiska funkcie v transformačnom procese
 - obežný
 - neobežný
 - z hľadiska vecnej stránky
 - hmotný
 - nehmotný
 - finančný
 - z hľadiska likvidnosti
 - rôzne stupne likvidity
 - z hľadiska odpisovania
 - odpisovaný
 - neodpisovaný

1. Neobežný (dlhodobý) majetok

- je dlhodobý, neobieha v transformačnom procese
- patrí sem:
 - **dlhodobý hmotný majetok**
 - predstavuje samostatne hnuteľné veci, súbory hnuteľných vecí, ktorých cena je viac ako 1700€ a prevádzkovo-technická funkcia dlhšia ako 1 rok
 - zaraďujeme sem budovy, stavby, pozemky bez ohľadu na obstarávaciu cenu a iný majetok, ktorý spĺňa charakteristickú cenu
 - **dlhodobý nehmotný majetok**
 - nadobudnuté práva priemyselného vlastníctva, autorské práva, licencie, patenty, softvér, projekty, výrobné postupy, marketingové štúdie, všetky výdavky súvisiace so založením podniku, ktorých cena je viac ako 2400€ a doba používania je dlhšia ako 1 rok
 - **dlhodobý finančný majetok**
 - finančné účasti iných podnikov dlhšie ako 1 rok, dlhodobé pôžičky poskytnuté iným subjektom; umelecké diela nadobudnuté za účelom uloženia voľných finančných prostriedkov a obchodovania

2. Obežný (krátkodobý) majetok

- dochádza k obehu
- zaraďujeme sem:
 - **zásoby**
 - materiál, suroviny, nedokončená výroba, polotovary vlastnej výroby, hotové výrobky a tovary
 - **pohľadávky**
 - “on má voči mne záväzok, ja mám voči nemu pohľadávku”
 - **krátkodobý finančný majetok**
 - peniaze v hotovosti na účtoch, ceniny, krátkodobé cenné papiere, akcie

Odpisovanie majetku

Odpisy

- predstavujú peňažné vyjadrenie fyzického a morálneho opotrebenia majetku
- sú nákladovou položkou, ovplyvňujú náklady, cenu a tým pádom aj zisk
- predmetom odpisovania je:
 - **dlhodobý hmotný majetok**
 - **dlhodobý nehmotný majetok**
- odpisujeme vždy len do výšky skutočnej ceny majetku
- výška odpisov závisí od:
 - vstupnej ceny
 - doby životnosti majetku
 - metódy odpisovania
 - **lineárna**
 - **progresívna**
 - **degresívna**

Odpisová skupina	Doba odpisovania (v rokoch)	Rovnomerný ročný odpis	Zrýchlený odpis 1.rok / ďalšie roky
1	4	¼	4 / 5
2	6	1/6	6 / 7
3	12	1/12	12 / 13
3	20	1/20	20 / 21

Náklady a hodnoty

Náklady

- predstavujú peňažné vyjadrenie vstupov resp. spotreby produkčných faktorov, ktoré sa podieľajú na tvorbe výkonov ako výstupov z podnikateľskej činnosti
- rozlišujeme medzi pojmami náklady a výdavky
 - **náklady** – predstavujú spotrebu prostriedkov, ktoré sú potrebné na dosiahnutie výkonov (napr.: zaúčtované mzdy za minulý mesiac, odpisy dlhodobého majetku, spotreba materiálu na výrobok, zaúčtovaná oprava automobilu, účtované nájomné za kancelárske priestory, spotreba elektrickej energie)
 - na základe objemu výrobkov:
 - **fixné náklady** - vo svojej absolútnej výške sa so zmenou objemu nemenia
 - **variabilné náklady** – vo svojej absolútnej výške sa menia so zmenou objemu
 - **proporcionálne** – menia sa priamo úmerne so zmenou objemu výroby
 - **progresívne** – rastú rýchlejšie ako rastie zmena objemu výroby
 - **degresívne** – rastú pomalšie ako rastie zmena objemu výroby
 - **výdavky** – úbytok peňazí podniku z hľadiska sledovania peňažných krokov v podniku; vznikajú v okamihu úhrady faktúry alebo zaplatenia tovaru v hotovosti (zaplatená faktúra za elektrickú energiu, zaplatená faktúra za dodaný materiál, výplata miezd v dni určenom ako splatný termín, nákup kancelárskych potrieb)
 - náklady členíme na:
 - **druhovú**
 - zoskupujú sa do ekonomicky rôznorodých druhov podľa jednotlivých činiteľov vo výrobnom procese
 - materiálové náklady (materiál, energie)
 - služby (cestovné, opravy, údržba)
 - osobné (mzdy, sociálne zabezpečenie)
 - ostatné prevádzkové náklady (manká a škody, odpisy, dane, poplatky)
 - finančné náklady (úroky a ostatné finančné náklady)
 - ostatné náklady (rezervy)
 - **kalkulačné**
 - členenie podľa účelu (na aké úkony boli vynaložené)
 - **priame**
 - vchádzajú priamo do produktu, vieme ich bezprostredne priradiť k jednotlivým úkonom
 - určujú sa na základe normy spotreby materiálu, času na výrobok, ceny práce
 - **nepriame (režijné)**
 - s výrobkom súvisia spotreďované
 - nie je možné ich priradiť k jednotlivým úkonom
 - je nutné ich na výrobok rozpočítavať
 - **kalkulačný vzorec:**
 - priamy materiál
 - priame mzdy
 - ostatné priame výdavky
 - výrobná prevádzková réžia
 - **prevádzkové výrobné náklady (horeuvedené)**
 - správna réžia
 - odbytná réžia
 - **vlastné náklady výkonu (horeuvedené)**
 - zisk/strata
 - **predajná cena**

V súvislosti s týmto rozlišujeme kritický objem výroby – **bod zvratu** – taký objem výroby, pri ktorom dochádza k pokrytiu celkových nákladov (v tomto bode nedosahujeme ani zisk ani stratu)

Hodnotenie finančnej situácie

Hodnotenie prostredníctvom:

- absolútnych ukazovateľov (tržby, náklady a zisk)
- pomerových ukazovateľov (ukazovateľ rentability, likvidity, aktivity a zadĺženosti)
 - ukazovateľ rentability (sumárny ukazovateľ)
 - **rentabilita tržieb** – vyjadruje pomer čistého zisku k tržbám $ROS = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{tržby}}$
 - **rentabilita vlastného imania** – vyjadruje pomer čistého zisku k vlastnému imaniu $ROE = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{vlastné imanie}}$
 - **rentabilita aktív** – vyjadruje pomer čistého zisku k aktívam $ROA = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{aktíva}}$
 - **rentabilita kapitálu** – vyjadruje pomer čistého zisku a úrokov ukrátený po dani z príjmov k celkovému vynaloženému kapitálu $ROI = \frac{\text{čistý zisk} + \text{úroky} \times (1 - \text{sadzba dane z príjmov})}{\text{vlastný kapitál} - \text{cudzí kapitál}}$
 - ukazovateľ likvidity – vyjadruje schopnosť podniku uhradiť si svoje splatné záväzky
 - najlikvidnejší majetok: *hotovosť, ceniny a krátkodobý finančný majetok*
 - najlikvidnejšou zložkou majetku: *krátkodobé pohľadávky*
 - menej likvidné: *zásoby*
 - najmenej likvidné: *dlhodobé aktíva*
 - **okamžitá likvidita** – pohybuje sa okolo hodnoty 0,2 až 0,6 (podnik dobre hospodári s majetkom); vypočíta sa ako $\frac{\text{najlikvidnejšie aktíva}}{\text{krátkodobé záväzky}}$
 - **bežná likvidita** (druhý stupeň) – pohybuje sa v rozpätí od 1 po 1,5; vypočíta sa ako $\frac{\text{finančný majetok} + \text{krátkodobé pohľadávky}}{\text{krátkodobé záväzky}}$
 - **celková likvidita** – pohybuje sa od 2 do 2,5; vypočíta sa ako $\frac{\text{finančný majetok} + \text{krátkodobé pohľadávky} + \text{zásoby}}{\text{krátkodobé záväzky}}$
 - ukazovateľ aktivity – ukazuje, ako účinne podnik využíva svoj majetok
 - **doba obratu zásob** – vyjadruje, koľko dní trvá jeden obrat zásob, mala by byť kratšia ako 60 dní; vypočíta sa ako $\frac{\text{priemerné zásoby} \times 365}{\text{tržba}}$
 - **doba obratu pohľadáviek** – vyjadruje obrat množstva peňazí viazaných pohľadávkami; vypočíta sa ako $\frac{\text{priemerné pohľadávky} \times 365}{\text{tržby}}$
 - **doba obratu aktív** – vyjadruje účinnosť celkových aktív podniku; vypočíta sa ako $\frac{\text{primerná aktivita} \times 365}{\text{tržby}}$
 - ukazovateľ zadĺženosti – menší ako 50%, vypočíta sa ako $\frac{\text{stupeň zadĺženosti} - \text{cudzí kapitál}}{\text{aktíva}}$